

XX ƏSRİN AXIRI – XXI ƏSRİN ƏVVƏLİNDƏ DİLÇİLİYİN İNKİŞAFI HAQQINDA

Danılmaz həqiqətdir ki, insanın ilkin nailiyyəti dildir. Dil bəşəriyyətin sahib olduğu ən böyük dəyərdir. Dil tərəqqinin mühərrikidir. Fikirlərimizi ifadə etməkdə, bir-birimizlə ünsiyyətdə olmaqda dil əsas qüvvədir. Dünyada dilin yaranışı və formalaşması haqqında bir çox fikirlər mövcuddur.

“Hələ qədim zamanlarda xalqlar dilin törəmi barədə müxtəlif miflər yaradırdılar. Həmin miflərdə dil Allah vergisi, ya da müdrik bir insanın kəşfi kimi göstərilirdi. Qədim filosoflar bu məsələyə spesifik mövqedən yanaşırdılar. Antik filosofluqda dilin yaranışına iki əks istiqamətli baxış irəli sürülmüşdür. Bəzi filosoflar hesab edirdilər ki, dil təbii olaraq özlüyündə, bədhəzən yaranmışdır. Digərləri isə düşünürdülər ki, bu məşhum insanların konkret şərtləşmələri üsulu ilə yaranmışdır” [10, s.3].

Fərqli filosof məktəblərinin nümayəndələri dilin yaranışı barədə müxtəlif fikirlər söyləyib. Qədim Yunanıstanın filosofu Platon hesab edirdi ki, dil təbiətdən gələn vergidir. Antik dünyanın filosofu Demokrit dilin Allah tərəfindən yaradıldığını tam əksinə çıxırdı. O hesab edirdi ki, dil yalnız insanların öz yaradıcılığıdır. Aristotel deyirdi ki, hər bir adlanma yalnız simvoldur.

“Aparıcı dinlərdə də dil əsas faktorların “Allah vergisi” olduğu qeyd olunur. Məsələn, xristianlıqda cəmiyyətin yaranması, onun ictimai təşkili ondan əvvəlki digər dini konsepsiyalarda deyilənlərin müəyyən mənada bənzəridir. Burada da insan, ümumən cəmiyyət, Allahın “obraz və oxşarlığının” daşıyıcısıdır. Belə bir əsaslandırma, bir tərəfdən, dünyada, bəşər cəmiyyətində baş verən hadisələr və proseslərin xüsusilə onlardan irəli gələn tərəqqinin təyinedicinin bilavasitə Allahla bağlı olduğunu və yalnız bundan sonra insanların simasında obrazlı şəkildə təzahür etdiyini təsdiqləyir. Digər tərəfdən, bu cəhət, həmçinin özlüyündə bütün tarixi proseslərin, o cümlədən bəşərin sosial inkişafına neqativ təsir göstərən amillərin də məhz Allahdan irəli gəldiyini təsdiqləmək məcburiyyətində qalır [10, s.4].

Məsələn, dahi roma filosofu Lukresiya dilin yaranmasını məhz cəmiyyətin yaranışı ilə bağlamışdır. Bu fikir aksiom qədər dəqiqdir.

Dil və təfəkkür arasındakı əlaqəni təhlil və tədqiq etmək üçün, xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, əksər dilçilər və filosoflar insan təfəkkürünün yalnız dil əsasında həyata keçirilə biləcəyi nöqteyi-nəzərindən çıxış edir. Bu cərəyanın tərəfdarları onlara xüsusilə vacib görünən bir sıra arqumentlər irəli sürür.

Tamamilə doğrudur ki, *“Dil sistemi və dil quruluşu anlayışları dilin daxili quruluşu nəzəriyyəsinin mühüm məsələlərindən biri olub, ümumi dilçiliyin hələlik tam həll olunmamış problemlərinə daxildir. Dilin sistem olması dilçilik ənənəsində böyük tarixə malik olsa da, dil quruluşu ilə əlaqədə özünün hamı tərəfindən qəbul olunmuş izahını indiyədək tapmamışdır”* [1, s.121-124].

Məlumdur ki, dil təfəkkürlə sıx bağlıdır, baxmayaraq ki, bəzi elm adamlarının, xüsusən də Marristlərin iddia etdiyi kimi, onunla tam üst-üstə düşmür. İnsan təfəkkürünün mürəkkəb mahiyyətini onun müxtəlif növlərinin məcmusunda göstərmək və sözdə təfəkkür adlanan rolunu daha dəqiq müəyyən etmək lazımdır. N.Ya.Marrın davamçıları adətən dilçilikdə dilin inkişafının immanent qanunauyğunluqları problemini aradan qaldırmağa çalışırdılar.

Dilin xüsusiyyətləri özlüyündə insan cəmiyyətində baş verən dəyişikliklərdən asılı olmayan nitq əlamətlərinin dəyişməsinin immanent qanunlarını əks etdirir. Dildəki dəyişikliklər, məsələn, assimilyasiya da insan cəmiyyətində baş verən hər hansı dəyişikliklərdən asılı deyil. Ona görə də dilin inkişafının immanent qanunlarının inkarının qətiyyətən heç bir əsası yoxdur; dillərdə əslində nə baş verdiyini tam başa düşməməyi əks etdirir.

Beləliklə, bu iş ikili diqqət mərkəzindədir. O, bir tərəfdən dilin müəyyən proses və hadisələrini yeni aspektdə təqdim etmək, digər tərəfdən isə dilçiliyi təəssüf ki, bəzi hallarda hələ də mövcud olan marrizmin qalıqlarından azad etmək istəyini ifadə edir.

Dildə ziddiyyətlərin olması bütün dilçilər tərəfindən qəbul edilir, lakin problemin özü hələ də zəif başa düşülür.

Müasir dünyada qloballaşma şəraitində dil problemləri yeni bir mənə kəsb edir. Dünya birliyinin sosial quruluşundakı dəyişikliklər, intensiv miqrasiya problemləri, dil münaqişələri – bütün bunlar dil proseslərinə təsir göstərir.

Təbii ki, *“...dil cəmiyyətin elmi və mədəni həyatının inkişafında da başlıca vasitələrdən biri olmuş və indi də belə bir mühüm vasitə olaraq qalır”* [6, s.298].

Tamamilə doğrudur ki, *“...dilsiz, danışqsız, ünsiyyətsiz cəmiyyət ola bilmədiyi kimi, cəmiyyət də olmadan dil yaranma bilməzdi. Dilin yaranması və inkişafı cəmiyyətin tarixi və inkişafı ilə sıx bağlıdır. Dil fərdi hadisə deyil, yəni onu bir nəfər yaratmayıb. Dil ictimai hadisədir. Bu, o deməkdir ki, dili ayrı-ayrı adamlar yox, cəmiyyət, insanların birliyi yaradıb, formalaşdırıb və inkişaf etdirib. Əmək prosesində və əməklə birlikdə meydana gələn, insanlar arasında ən mühüm ünsiyyət vasitəsi olan dil təfəkkürün elə bir vasitəsidir ki, onunla fikirlərin camı ifadə olunur. Dilsiz, nitqsiz, danışqsız insanlar bir-birlərini dərk edə, anlama bilməzlər. Dil insanlar arasında qarşılıqlı anlaşma, başqa sözlə, ünsiyyətin ən mühüm, ən ümdə, ən kamil vasitəsidir”* [10, s.3].

Bildiyimiz kimi, dil mürəkkəb rabitə sisteminin inkişafı, mənimsənilməsi, saxlanılması və istifadəsindən və insanın bunu işlətmə bacarığından ibarət olan sistemdir. Həyatımızın hər bir sahəsi dil ilə əlaqəlidir, sözsüz ki, dil çox vacib bir sosial məqsəd daşıyır. Dünya sürətlə dəyişir, yenilənir və bu proses hər şeydən əvvəl öz ifadəsini dilin leksikasında tapır.

¹⁶ Gəncə Dövlət Universiteti, dissertant. Adigozelovanububet@gmail.com

Dilin üç əsas aspektinin – semiotik, qnoseoloji və lingvistik istiqamətlərinin rolunu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Dil işarələrinin mənalandırma prosesi insan fəaliyyətinin əks olunma, ümumiləşdirmə, anlayışların və digər təfəkkür formalarının yaranması ilə səciyyələnir. Bəşər dilinin əsas təyinatı – təfəkkürün materiallaşması vasitəsi olmasıdır. Dərketmə prosesi fikirlərdən deyil, ətraf aləmin müşahidələrindən başlanır.

Dil işarələrinin mənalandırma prosesi insan fəaliyyətinin əks olunması, ümumiləşdirilməsi, anlayışların və digər təfəkkür formalarının yaranması ilə səciyyələnir. Lakin bu heç də dilin təfəkkür forması olduğunu sübut etmir. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, bəşər dilinin əsas təyinatı təfəkkürün materiallaşması vasitəsi olmasıdır. Dil və təfəkkür arasındakı münasibətləri araşdırarkən, əlbəttə, fikrin dil tərəfindən materiallaşması faktı qeyd olunmalıdır. Dərketmə prosesi fikirlərdən deyil, ətraf aləmin müşahidələrindən başlanır.

Bunu da nəzərə almaq lazımdır ki, təfəkkürün müxtəlif növləri var. Mücərrəd insan təfəkkürü, şifahi anlayışlar, mücərrəd məntiqi təfəkkür, nəzəri təfəkkür, şifahi təfəkkür, instrumental və texniki təfəkkür, elementar praktik təfəkkür. İngilis dilində bunlara “abstract human thinking, averbal concepts, abstract-logical thinking, theoretical thinking, speech thinking, instrumental and technical thinking, elementary practical thinking” deyilir. Dil təfəkkür formaları ilə sıx bağlıdır və o ətraf aləmin müşahidəsi ilə sıx bağlıdır.

XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəli - bütün elmlərin inkişafı, tərəqqi dövrüdür. XX əsrin ortalarında II dünya müharibəsi dövründə hərbi texnikanın yaranması, yeni kəşflər sanki bütün elmlər üçün bir növ təkan rolunu oynadı. Təbii olaraq, bu tərəqqi dilçilik elminə də təsir etdi.

N.Ç.Vəliyeva “Azərbaycanca – İngiliscə - Rusca İzahlı Kommunikasiya Terminlər Lüğəti”ndə dilin sosial təbiəti haqqında yazır: “*Hələ XVIII-ci əsrdə dilin ictimai təbiəti Fransada D.Didro (1713-1784), J.J.Russo (1712-1778) və A.Meye (1866-1936), Rusiyada isə M.V.Lomonosov (1711-1765) tərəfindən tədqiq edilib. Dilçilikdə fransız sosioloji məktəbinin başçısı sayılan A.Meye fransız filosoflar və sosioloq-pozitivistlər olan O.Kontun (1798-1857) və E.Dürkqeymin (1858-1917) nəzəriyyələrinə əsaslanıb. Bu tədqiqatçılar dildə mövcud olan dəyişiklikləri ictimai səbəblər vasitəsilə izah edib. İsveçdə və ABŞ-da kommunikasiyanın öyrənilməsində dil vasitəsilə həyata keçirilən müxtəlif sosioloji istiqamətlər formalaşmağa başlayıb. Rusiyada dilin sosioloji tədqiqatları XX əsrin 20-30-cü illərində başlayıb. Tanınmış dilçilər V.V.Vinoqradov (1895-1985), Y.D.Polivanov (1891-1938), B.A.Larin (1893-1964), Q.V.Stepanov (1919-1986), L.P.Yakubinskiy (1892-1945), V.M.Jirmunskiy (1891-1971) və başqaları ünsiyyət vasitəsi kimi dili ictimai münasibətlərinin tarixi-materialistik prinsiplərinin əsasında təhlil edirlər. Onlar fransız məktəbinin (sosiologizmin) dilin sosial funksiyasına sadələşdirilmiş yanaşmanı və N.Y.Marrın (1864-1934) (vulqar sosiologizmin) “dilin yeni öyrənilməsinin” davamçıların “vulqar” yanaşmasını aradan qaldırmağa bacardılar*” [11, s.50-51].

A.A.Axundov yazır: “*Əgər XIX əsrin əsas dilçilik cərəyanı gənc qrammatizm hesab edilsə, bizim yüzilliyin yeni mühüm dilçilik istiqaməti strukturalizm sayıla bilər. Strukturalizm xalis dilçilik cərəyanı deyildir. “Struktur” termininə bütün elmlərdə rast gəlik*” [1, s.48].

Bəzən dilçiliyin yeni dövrünü struktur və riyazi dilçiliyin yaranması, çiçəklənməsi dövrü hesab edirlər. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, strukturalizmə yanaşı, ənənəvi dilçilik də inkişaf edir və heç bir məktəbə, yaxud cərəyana üstünlük vermək düzgün olmazdı. Adətən, dilçilikdə “struktur” anlayışı Ferdinand de Sössürün adı ilə bağlayırlar və strukturalistlər F. Sössürü bu məktəbin banisi kimi sayır, onun fikirlərini davam etdirirlər.

Strukturalizm, bildiyimiz kimi, psixologizm və “Gənc qrammatiklər” cərəyanlarının inkarı nəticəsində yaranmışdır. “Gənc qrammatiklər” dil fakt və hadisələrini ayrı-ayrılıqda tədqiq edir, onların arasında səbəbiyyət əlaqəsi axtarmır və buna fikir vermirdilər. Ona görə də onların tədqiqatı sistem səciyyə daşıyırdı, daha doğrusu, onlar dildə sistemliyi görmürdülər. Buna “Gənc qrammatiklər”in atomizmi deyilir.

Strukturalistlər bu atomizmə qarşı çıxır, onlar ən başlıcası isə dildə sistemliyi görür və faktları, hadisələri bir-biri ilə əlaqədə öyrənirdilər. Bu cərəyan dili “özlüyündə və özü üçün” mövcud olan bir hadisə, qapalı struktur hesab edir. Buna görə də dili daxildən tədqiq etmə, dilxarici amillərə etinasızlıq özünü göstərir.

Lakin bu cərəyanın fəlsəfi əsasını “qəşalt psixologiya” və “bihevizizm”, yəni “davranış psixologiyası” təşkil edir. Bundan əlavə, bu cərəyana məşhur etnoqraf və sosioloq B.Malinovskinin də güclü təsiri olmuşdur. Bu bir daha sübut edir ki, heç bir elm başqa elmlərlə əlaqəsi olmadan öyrənilə bilməz.

Ferdinand de Sössür 1916-cı ildə “Ümumi dilçilik kursu” əsərində öz dörd müddəası ilə (“Dilçiliyin yeganə və həqiqi obyekt dildir”, “Dil öz xüsusi qaydası olan sistemdir”, “Dil substansiya deyil, formadır”, “Dilin hər vəziyyətində hər şey münasibətlərə əsaslanır”) struktur dilçiliyin dörd əsas təməl daşını (spesifika, sistem, forma və münasibət) qoydu [9].

Bundan on il sonra 1926-cı ildə çex dilçisi V.Matezius Praqa şəhərində ilk dərnək təşkil etdi. Sonra isə dövrü olaraq “Praqa dilçilik dərnəyinin əsərləri” adlı məcmuə, “Söz və sözsünaslıq” adlı jurnal nəşr edilir [14;15].

1939-cu ildə L.Pos ilk dəfə “strukturalizm” termini işlədir və yeni yaranmaqda olan cərəyan özünə ad tapır: “struktur dilçilik”, yaxud “strukturalizm”. A.M.Qurbanov yazır: “*Strukturalizm dilin formasız yığıl olmadığını, bunun ayrı-ayrı laylardan ibarət quruluşa malik olduğunu öyrədir və bu quruluşun xarakteristikasının verilməsini tələb edir*” [6,s.121].

Cərəyanın əsas məktəbləri bunlardır: Praqa funksional məktəbi, Danimarka qlossematikası və Amerika deskriptiv dilçilik məktəbi. Bu məktəblərin hamısı özü-özlüyündə dil üzərində tədqiqatlar aparmış, hər bir məktəb dilə fərqli yanaşmış və fərqli tədqiq etmişlər.

Amerika deskriptiv dilçilik cərəyanı Avropada yaranan cərəyanlardan dili tədqiqi formasına görə fərqlənsə də, onu bu cərəyanlardan ayırmaq düzgün olmazdı, çünki Amerika dilçiləri də Ferdinand de Sössürün ideyalarını əsas götürürdülər.

“Deskriptiv” sözünün mənası ingiliscə “təsvir” deməkdir. XIX-XX əsrlərdə Amerikada dilçilər missioner fəaliyyətlə əlaqədar hinduların dillərini öyrənmək, onlar üçün əlifba yaratmaq, dini kitabları bu dillərə tərcümə etməklə məşğul idilər. Yerli dillərin yazılı abidələri olmadığı üçün onlar dili aborijen xalqların psixologiyası, etnoqrafiyası, antropologiyası ilə əlaqədə öyrənir və təsvir edirlər.

Bu cərəyanın baniləri F.Boas və L.Blumfild hesab olunur. F.Boasın 1911-1922-ci illərdə “Handbook of American Indian languages” – “Amerika hindularının dillərinin dərsliyi” əsəri nəşr olunur [3; 13]. Bildiyimiz kimi, o zamana qədər bütün dillər əsasən yunan-latın qrammatikaları üzrə təhlil olunurdu. F.Boas isə bu fikrin əleyhinə çıxır və bildirir ki, hər bir dil öz forma, səs, struktur və məna tipləri əsasında tədqiq olunmalıdır. O, yerli ekzotik dillərin tədqiqində yunan-latın normalarını yararsız sayırdı.

Beləliklə, bu cərəyan 1922-1957-ci illər ərzində Amerikada hakim cərəyan olmuşdur. Bu cərəyanın E.Səpir, B.Uorf, Ç.Hokket, B.Blok, M.Jür, J.Treyjer, Z.Hərris kimi görkəmli nümayəndələri var. Ancaq onlar da yerli dilləri tədqiq metoduna görə ayrılırlar [8; 12; 5; 2; 4].

Ə.Ə.Rəcəbli yazır: “*Deskriptiv dilçilikdə əsasən iki cərəyan vardır. Bunlardan birincisi L.Blumfildin davamçıları B.Blok, M.Jür, L.Tenyer, Z.Hərris – Yel qrupunu təşkil edirlər. Onlar fonologiya, morfologiya, sintaksis üzərində iş aparırdılar. Cərəyanın ikinci qrupu isə, E.Sepirin davamçıları, Y.Nayda, K.Payk, Ç.Friz, M.Halli isə - Enn-Arbor qrupunu təşkil edirlər. E.Sepir əsasən dilləri etnoqrafiya və psixologiya ilə əlaqədə öyrənirdi. Onun davamçıları da fonem, morfem, taksemləri öyrənməklə yanaşı tədqiqatlarında psixologiya da geniş yer verirdilər. Ancaq hər iki məktəbə də əsas olaraq L.Blumfild başçılıq edirdi*” [7, s.21].

Bu cərəyanın nümayəndələri yerli dilləri öyrənmək üçün yeni üsul və metodlar işləyib hazırlayırdılar və bu metodlar elmə çox şey qazanırdı.

Dilçilik elmi psixologiya, tarix, sosiologiya, estetika, etnoqrafiya, təbiətsünaslıq və s. elmlərlə qarşılıqlı öyrənilməyə başlayır, elmdə yeni aspektlər, yeni cərəyanlar, yeni məktəblər, yeni fənnlər meydana gəlir. XX əsrdə diqqəti cəlb edən əsas cərəyanlar – sosioloji cərəyan və strukturalizm cərəyanıdır ki, bunlardan da ən görkəmli yeri strukturalizm tutur.

Doğrudur ki, “*nitq, ünsiyyət, kommunikasiya fəaliyyətinin sosial aspekti ilə bağlı olan dilin kommunikativ funksiyası sosioloji istiqamətin çərçivəsində tədqiq olunub. İctimai kommunikasiyasının digər amili dilin anlamını, ifadə vasitələrinin məqsədyönlü sistemi kimi, əsaslandırılan funksional lingvistikadır. Sosial kommunikasiya üçün ən böyük maraq kommunikasiyanın müxtəlif ictimai funksiyaları ilə əlaqələndirilmiş dil vasitələrinin funksional fərqləndirilməsidir. Kommunikativ vəziyyətlərdə dil vasitələrinin variasiyası həyata keçirilir*” [11, s.51].

Beləliklə, qeyd etmək lazımdır ki, XXI əsrdə diqqəti cəlb edən əsas cərəyanlar – sosioloji cərəyan və strukturalizm cərəyanıdır. Hər iki cərəyanın meydana gəlməsində İsveç alimi Ferdinand de Sössürün böyük təsiri olmuşdur.

Sosiologizm cərəyanının iki məktəbi (Jenevrə, Paris), strukturalizm cərəyanının üç əsas məktəbi (Amerika, Praqa, Kopenhagen) vardır.

Dilçiliyin inkişafı tarixində bu məktəblərin hər birinin rolu olmuşdur. Praqa struktur məktəbi fonoloji nəzəriyyəni yaratmışlar, Kopenhagen dilçilik məktəbi dilə ən mürəkkəb semiotik sistem kimi baxmış, Amerika məktəbi isə dilin qrammatik quruluşunun öyrənilməsində böyük uğurlar əldə etmişlər.

Cəmiyyətimiz məhz XXI əsrə qədəm basıb və artıq elmlərin məhdud çərçivədə öz əhatəsi daxilində öyrənilməsi prosesini arxada qalıb. Bu gün biz artıq bir çox elmləri, o cümlədən, dili digər sahələrlə sintez şəklində öyrənməklə, araşdırmaqla daha çox bilgilər, nailiyyətlər əldə edə bilərik. Əgər dünən biz dilin qrammatik qaydalarını, dildəki sistemliyi, leksikondakı dissimilyasiya-assimilyasiya və s. halları öyrənməklə kifayətlənib, əldə etdiyimiz nailiyyətlərlə qəna olurdusqa, bu gün artıq bu bizə azlıq edir. Hər bir elm sahəsindəki kimi, filologiyada da yeniliklərə ehtiyac duyuruq. Dilin daha hansı imkanlara malik olmasını bütün dolğunluğu ilə öyrənməyə çalışırıq.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Axundov, A.A. Ümumi dilçilik. – Bakı: Maarif, – 1988. – 272 s.
2. Block, B., Trager, G.L. Outline of Linguistic Analysis, Michigan, – 1947. – 90 p.
3. Boas, F. Introduction. Handbook of American Indian Languages. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, 570 p. (First edition: 1911-1922. – 83 p.)
4. Harris Z.S. Methods in Structural Linguistics. – Chicago, – 1951. – 384 p.
5. Hockett, Ch.F. A Course in Modern Linguistics. – New York: MacMillan, – 1958. – 621 p.
6. Qurbanov, A.M. Ümumi dilçilik. – Bakı: Maarif, – 1989. 2 cildə, – I c. – 568 s.
7. Rəcəbov, Ə.Ə. Dilçilik tarixi. – Bakı, – 1987. – 541 s.
8. Sapir E. Language: An Introduction to the Study of Speech. – New York: Harcourt, Brace and company. – 2004. (first published in 8 April, 1921). – 125 p.
9. Sössür, de F. Ümumi Dilçilik kursu. – Bakı, – BDU nəşr, – 2003. – 407 s.
10. Vəliyeva, N.Ç. Müxtəlif sistemli dillərdə fəli birləşmələrin tipoloji təhlili. Dərs vəsaiti, – Bakı: Avropa, – 2008. – 862 s. (54 ç.v.)
11. Vəliyeva, N.Ç. İzahlı Azərbaycanca-İngiliscə-Rusca Kommunikasiya Terminlər Lüğəti. – Bakı: Vətənoğlu, – 2018. – 352 s.
12. Whorf, B.L. Language, Thought and Reality. – Boston: MIT Press, – 1956. – 302 p.
13. Блумфилд Л. Язык. – Москва: Прогресс, – 1968. – 607 с.
14. Матезиус, В.О. Язык и стиль. О системном грамматическом анализе. В кн. Пражский лингвистический кружок, – М.: Прогресс, – 1967. – 559 с.
15. Матезиус, В. О необходимости стабильности литературного языка // Матезиус В. Избранные труды по языкознанию / Пер. с чеш. и англ. – Москва: УРСС, – 2010. – 232 с.

Açar sözlər: dil, struktur dilçilik, deskriptiv dilçilik, nitq, ünsiyyət, kommunikasiya.

Key words: language, structural linguistics, descriptive linguistics, speech, intercourse, communication

Ключевые слова: язык, структурная лингвистика, дескриптивная лингвистика, речь, общение, коммуникация.

ON THE DEVELOPMENT OF LINGUISTICS AT THE END OF THE 20TH AND BEGINNING OF THE 21ST CENTURIES

Summary

As it is known, language is the main achievement of man. Language is the greatest value of humanity. Language is the engine of progress. Language is the main force in expressing our thoughts and communicating with each other. There are many ideas in the world about the origin and formation of language.

In order to analyze and study the relationship between language and thinking, it should be noted that most linguists and philosophers proceed from the point of view that human thinking can only be realized on the basis of language. Language is closely related to thinking, although it is not exactly the same thing as some scholars, especially the Marrists, argue. They believe that it is necessary to show the complex nature of human thinking in the totality of its various types and more accurately define the role of so-called thinking. Representatives of structural and descriptive linguistics, as well as their famous works, are discussed in this article, since it is devoted to the study of the development of linguistics at the end of the 20-th and beginning of the 21-st centuries.

О РАЗВИТИИ ЯЗЫКОЗНАНИЯ КОНЦА XX - НАЧАЛА XXI ВЕКОВ

Резюме

Как известно, язык является главным достижением человека. Язык – величайшая ценность человечества. Язык – двигатель прогресса. Язык является основной силой в выражении наших мыслей и общении друг с другом. В мире существует множество представлений о происхождении и формировании языка.

Чтобы проанализировать и изучить взаимосвязь языка и мышления, следует отметить, что большинство лингвистов и философов исходят из точки зрения, что мышление человека может быть реализовано только на основе языка. Язык тесно связан с мышлением, хотя это не совсем то же самое, как утверждают некоторые ученые, особенно марристы. Они считают что, необходимо показать сложную природу человеческого мышления в совокупности различных его видов и точнее определить роль так называемого мышления. Представители структурной и дескриптивной лингвистики, а также их известные труды рассматриваются в данной статье, поскольку она посвящена исследованию развития языкознания конца XX - начала XXI веков.

Rəyçi: Professor, filologiya elmlər doktoru N. Ç. Vəliyeva